

Széplaki Erzsébet

Gyakorláshoz

Ami a 8. évfolyamos
Nyelvtan és helyesírás munkatankönyvből kimaradt

Anyanyelvismeret

- 1. Írj a következő mondatok után 1-t, ha az alárendelő összetett mondatra, 2-t, ha a mellérendelő összetett mondatra, X-t, ha mindkettőre, vagy ha egyikre sem igaz!**

Legalább két tagmondatból áll. X

Tagmondatai egyszerű mondatokban is felírhatók. 2

Elmaradhat belőle a kötőszó. X

Egyik tagmondata a másiktól hiányzó mondatrészt fejt ki. 1

Csak főmondatokból áll. 2

Az utalószó segít a fajtájának a felismerésében. 1

Főmondatból és mellékmondatból áll. 1

Bármilyen mondatfajta lehet. X

- 2. A tankönyveidben gyakran találkozol következtető és magyarázó mondatokkal. Jelöld X-szel a mondathoz tartozó ábrát!**

A különféle kötőszók a tagmondatok közötti tartalmi összefüggést jelzik, ezért a mellérendelő mondatokban fontos szerepük van.

X _____

József Áron idegenben keresett munkát, így a három kisgyerek apa nélkül maradt.

X _____

Az agyvelő rendkívül bonyolult hálózat, ugyanis hihetetlenül sok kapcsolódási lehetősége van.

_____ X

Az Északi-középhegységben a legalacsonyabb a hőmérséklet, hiszen ez hazánk legészakibb és legmagasabb tája.

_____ X

- 3. Jelöld a mondatrészek alá az okot és az okozatot, nevezd meg a mellérendelő összetett mondatok fajtáját!**

A mellérendelő összetett mondat fajtája

Valaki jár a ház előtt, ezért ugat a kutya.

_____ *ok* _____ *okozat* _____ *következtető*

Holnap nem mehetek moziba, hiszen edzésem lesz.

_____ *okozat* _____ *ok* _____ *magyarázó*

Hibátlanul oldottad meg a feladatokat, így te lettél az első.

_____ *ok* _____ *okozat* _____ *következtető*

Nemsokára itt vannak a vendégek, tehát megteríthetünk.

_____ *ok* _____ *okozat* _____ *következtető*

- 4. Szerkessz kapcsolatos mondatokat az alábbi szavak felhasználásával!**

a, ereszkedett, és, hideg, köd, lett, vidékre

Köd ereszkedett a vidékre, és hideg lett.

a, a, a, a, és, hallgatta, meccset, mérkőzést, nézte, Péter, rádióban, televízióban

Péter a televízióban nézte a mérkőzést, és a rádióban hallgatta a meccset.

Megjegyzés: Más szórend és mondatrend is elfogadható.

5. Olvasd el az alábbi mondatokat!

¹Fölkerestem a barátomat, ²azt, ¹akit hetek óta nem láttam.

¹Akik nem voltak őszinték hozzád, ²azoknak a véleményére adtál.

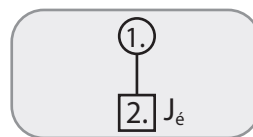
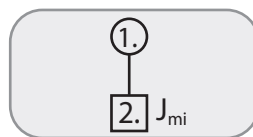
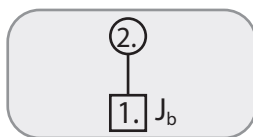
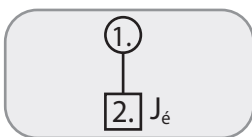
¹Megnéztem ^{mi}azt a filmet, ²amelyet mindenki dicsért.

¹Megnéztem a filmet, ²azt, ²amelyet mindenki dicsért.

a Karikázd be az utalószókat, és keretezd be a kötőszókat!

b Elemezd a fenti mondatokat!

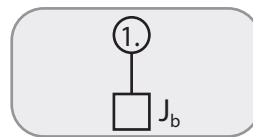
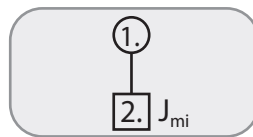
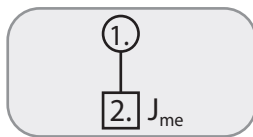
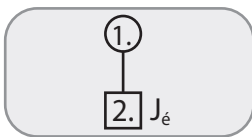
c Ábrázold az elemzett mondatokat!

6. Olvasd el a következő mondatokat!

Végre megjött a vendégünk, az, akit türelmetlenül vártunk. Annyi finomságot tettünk az asztalra, amennyit az elbírt. Olyan itallal kínáltuk, amilyen a legjobban illet az ételekhez. Mindig annak a szavára figyeltünk, aki éppen beszélt.

a Készítsd el a mondatok szerkezeti ábráját!

b Állapítsd meg a mondatokból kiemelt szavak szófaját!

végre: határozószó

türelmetlenül: melléknév

annyi: névmás

illet: ige

legjobban: melléknév

mindig: határozószó

annak: névmás

éppen: határozószó

c Bontsd szóelemekre az alábbi szavakat!

vendégünk: szótő + jel

finom|ság|o|t: szótő + képző + kötőhangzó + rag

leg|jo|bb|an: jel + szótő + jel + rag

étel|e|k|hez: szótő + kötőhangzó + jel + rag

figyel|t|ünk: szótő + jel + rag

Megjegyzés: Ennél pontosabb szóelem-megnevezés is kérhető, például t a múlt idő jele.

7. Elemezd az alábbi mondatokat!

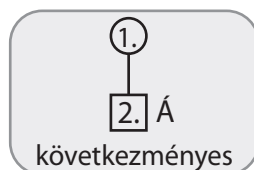
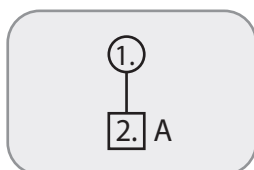
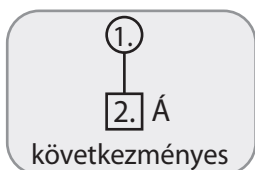
¹Annyi lesz a munkám, ² hogy estig sem végzek vele.

¹Ők azok, ² akik mindig készülnek az órára.

¹Akkora volt a rendetlenség, ² hogy nem tudtunk bemenni a szobába.

¹Mint amilyen a fa kérge, ² olyan lett a b. nagyapám keze a me. sok et. kapálástól.

a. Ábrázold az elemzett mondatokat! Nevezd meg a sajátos jelentéstartalmukat is!

b. Nevezd meg a fenti mondatokból kiemelt szavak szófaját!

annyi: névmás

mindig: határozó

vele: névmás

akkora: névmás

lenni: főnévi igenév

rendetlenség: főnév

akik: névmás

mint: kötőszó

c. Írd le azokat a szavakat a fenti mondatokból, amelyekre igazak az alábbi szóképletek!

névszótó + képző + képző: rendetlenség

igező + múlt idő jele + igei személyrag: tudtunk

névszótó + birtokos személyjel: munkám, nagyapám, keze, kérge

névszótó + képző + igei személyrag: készülnek, végzek

8. Olvassátok el az alábbi mondatokat!

1. ¹Mimikáddal annak üzensz, ² akivel megismerkednél.

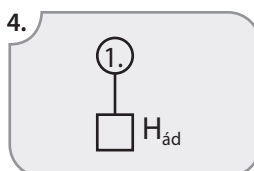
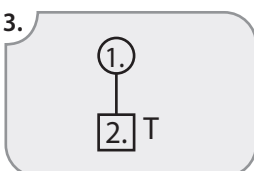
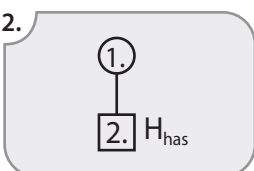
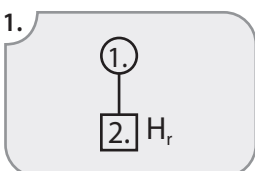
2. ¹Nincs is jobb has.annál, ² mint ha értik az üzenetedet.

3. ¹Beszéded elárulja azt, ² ki vagy.

4. ¹Beszélgetéskor törekedj ad. arra, ² hogy megismerd mások gondolkodását!

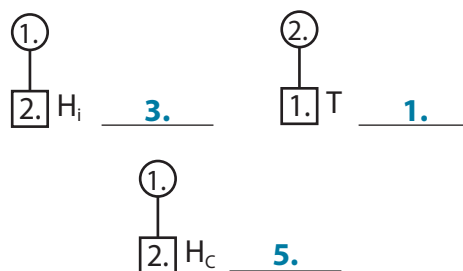
a. Elemzéssel állapítsátok meg a fenti mondatok szerkezetét!

b. Készítsétek el a szerkezeti ábrájukat is!

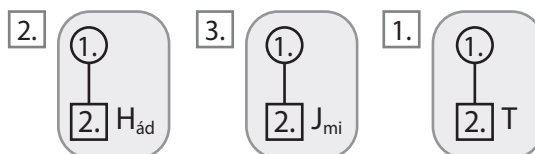
9. Válaszd ki a felsorolt szólások és közmondások közül az alárendelő összetett mondatokat, és írd a számukat a megfelelő ábra mellé!

1. Ki mit főzött, egye meg!
2. Nagy az öble, de vékony a dongája.
3. A kutya is füvet eszik, mikor beteg.
4. Akár az egyik öklömet harapom, akár a másikat.
5. A nyeret üti, hogy a ló érezze.

10. Elemezd a mondatokat, majd írd a mondat számát a megfelelő ábrához!

1. ¹Nem sejtettem azt, ² hogy elutaztok.
2. ¹Sejtelmem sem volt ^{ad}arról, ² hogy elutaztok.
3. ¹Nem volt ^{mi}olyan sejtésem, ² hogy elutaztok.

11. Írd le, kinek melyik verséből való az idézet!

1. Előre hát mind, aki költő,
A néppel tűzön-vízen át!
2. A rakodópart alsó kövén ültem,
Néztem, hogy úszik el a dinnyehéj.
3. Legszebb a sárga. Sok-sok levelet
e tintával írnék egy kisleánynak.
4. Még ifjú szívemben a lángsugarú nyár
S még benne virít az egész kikelet...

1. Petőfi Sándor: A XIX: század költői
2. József Attila: A Dunánál
3. Kosztolányi Dezső: Mostan színes tintákról álmodom
4. Petőfi Sándor: Szeptember végén

a Húzd alá az idézetekben található szóösszetételeket!

b Másold le őket csoportosítva!

Alárendelő szóösszetételek: rakodópart, dinnyehéj, kisleánynak, lángsugarú

Mellérendelő szóösszetételek: tűzön-vízen, Sok-sok

12. Egészítsd ki a mondatokat a megfelelő alanyos összetételekkel!

hasznavehető, dércsípte, napsütötte, szavahihető, egérrágta, szúette

Egy _____ napsütötte _____ őszi reggelen az erdőszélre sétáltunk a nagyapámmal. Kezében a _____ szúette _____ sétabotjával azt magyarázta, hogy milyen finom a _____ dércsípte _____ csipkebogyó. A nagyapám nagyon _____ szavahihető _____ ember. Otthon nagymamám egy _____ egérrágta _____ szakácskönyvben megtalálta a csipkelekvár elég _____ hasznavehető _____ receptjét.

Helyesírás, nyelvhelyesség

1. Húzd alá a helyes köznyelvi szóhasználattól eltérő kifejezéseket, majd írd le a helyes mondatokat a vonalakra!

A feladat megoldásánál senki sem hibázott.

A feladat megoldásakor senki sem hibázott.

Sokféle friss gyümölcsöket lehet kapni a piacon.

Sokféle friss **gyümölcsöt** lehet kapni a piacon.

A Gergő az egyik legjobb tanuló az osztályba.

Gergő az egyik legjobb tanuló az osztályban.

2. Húzd át a szópárok közül a helytelenül leírt szót!

bátja – bátyja, látja – láttya, anja – anyja, kínja – kínnya,

tudja – tuggya, higyje – **higgye**, botja – botyja

a Csoportosítsd az aláhúzott szavakat az alábbi szempontok szerint! Karikázd be azt, amelyiket nem tudod!

Összeolvadás

látja, kínja, tudja, botja

Írásban nem jelölt teljes hasonulás

bátyja, anyja

3. Húzd alá a helyesírási hibákat a következő közmondásokban!

Úgy verj éket a kemény fába, hogy a szemedbe ne pattannyon.

Ki tuggya, mikor rántják ki alóla a gyékényt.

Lelkiismeret tuggya legjoban, mit ember titkon cselekszik.

a Írd le helyesen a népi bölcsességeket!

Úgy verj éket a kemény fába, hogy a szemedbe ne pattanjon!

Ki tudja, mikor rántják ki alóla a gyékényt?

Lelkiismeret tudja legjobban, mit ember titkon cselekszik.

b Nézz utána a közmondások jelentésének!

Úgy verj éket a kemény fába, hogy a szemedbe ne pattanjon! – Aki erőszakot alkalmaz másokkal szemben, számíthat rá, hogy vele is hasonló eszközökkel fognak elbánni.

Ki tudja, mikor rántják ki alóla a gyékényt? – Senki sem tudja, mikor kell meghalnia.

Lelkiismeret tudja legjobban, mit ember titkon cselekszik. – Saját erkölcsi tudata előtt semmit sem titkolhat az ember.

4. Tedd ki a hiányzó vesszőket a következő idézetekbe!

1. Éj van-e vagy szemem világa veszett ki?

Petőfi Sándor: János vitéz

2. Hej pedig üresen vagy félig rakottan

Nagy szénás szekerek álldogálnak ottan.

Arany János: Toldi

a Karikázd be az összetett mondat sorszámát!

b Írd az idézet utáni vonalra, kinek melyik művéből való!

5. A következő szavak Tótfalusi István *Vademecum* – *Szokatlan szavak szótárából* valók.

a Írd le tömören a szavak jelentését!

gacsos lábú: csámpás, térdben vagy bokában befelé forduló lábú ember vagy állat

gáláns: nők iránt előzékeny

gavallér: finom, divatozó, hölgyek iránt előzékeny, társasági ember

gazsulál: hízelgésből készségeskedik, kedveskedik, hajbókol

b Alkoss rövid szöveget a szavak felhasználásával a megadott terjedelemben! A szavakat toldalékolhatod.

Egyéni megoldás.

6. Húzd alá a következő mondatokban előforduló helyesírási hibákat, majd írd le hibátlanul a mondatokat!

Vannak ojan madárfajok, amejek a hideg elöl délre költöszködnek.

Idén annyi túrista érkezett Magyarországra, amennyi az elmult két évben eggyüttesen.

Vannak olyan madárfajok, amelyek a hideg elöl délre költözködnek.

Idén annyi turista érkezett Magyarországra, amennyi az elmúlt két évben együttesen.

7. Egészítsd ki a szöveg hiányos szavait!

Mindenki előtt világo ss á vált, hogy megint nyakukon a délutáni csúcsforgalom. Mint csi ll ag az égen, a nny i ember lett az utcán. Természete ss é vált, hogy az autók csak ho ssz as várakozás után juto tt ak át a zöld jelzésen. A kk ora lett a zsúfoltság, amekkora a nagyvárosokban is csak ritkán fordul elő.

8. Pótold a hiányzó írásjeleket Móricz Zsigmond *Hét krajcár* című művének részletében! A munkádat az irodalomkönyvedben található szöveg alapján ellenőrizheted.

El is bámultam nagyon, mikor az édesanyám kutat, kutat benne, tút, gyűszút, ollót, szalagdarabokat, zsinórt, gombot, mindent szétkotor, s egyszerre csak azt mondja nagy bámulva:

– Elbújtak.

– Micsodák?

– A pénzecskék – szólt felkacagva az anyám.

☐ 9. **Mást jelent a szó, ha másképp választod el. Írj szómagyarázatot az elválasztáshoz!**

megint, mustár

me-gint: Megint későn jöttél haza.

meg-int: A főnök mindenkit megint, aki elkésik a munkahelyéről.

mus-tár: Nem szeretem a virslit mustár nélkül.

must-ár: A silány szőlőtermés miatt igen felment a mustár.

○ 10. **Gyűjts alárendelő összetételeket a következő témakörökben a példák alapján!**

Művészetek: *festővászon, olajfestmény, vízfesték, színdarab, hősköltemény*

Öltözködés: *ingváll, fehérnemű, nyakkendő, selyemsál*

Informatika: *egérpad, rendszergazda, tárhely*

Lakberendezés: *zuhanyfülke, konyhaszekrény, előszobafal*

Oktatás: *tolttartó, órarend, iskolatábla, tanszer, tanóra*

11. **Keresd meg azokat az utótaghoz illő előtagokat, amelyeknek mindegyike népnév!**

_____ **orosz**krém, _____ **francia**krémes, _____ **görög**tűz,
_____ **görög**dinnye, _____ **perzsa**szőnyeg, _____ **spanyol**nátha,
_____ **svéd**csavar, _____ **rác**ponty, _____ **francia**saláta,
_____ **spanyol**fal, _____ **perzsa**bunda, _____ **angol**szalonna
_____ **török**ülés, _____ **francia**kulcs, _____ **skót**szoknya

12. **Alkoss mondatokat a következő kifejezéspárokkal, hogy egyértelmű legyen a jelentésük! Rajzold le az első kifejezéspár jelentését!**

háromszög – három szög, tízperc – tíz perc

A háromszög egy síkidom.

A három szög kevés a polc felfogatásához.

Az iskolai tízperc minden diák kedvence.

Tíz perc és ott vagyok!

13. **Alkoss összetett és többszörösen összetett szavakat a következő egyszerű szavakból! Ügyelj a helyesírásra!**

könyv, tenisz, labda, kulcs, óz, fiók, tár, bajnokság,

asztal, világ, kosár, láb, gomba, szelet, hús

Kéttagú: *könyvtár, teniszlabda, kosárlabda, asztalfiók, gombaszelet, hússzelet*

Háromtagú: *kosárlabda-bajnokság, özlábgomba, asztalfiókkulcs*

Négytagú: *kosárlabda világbajnokság, özlábgombaszelet*

